

रामदेव पाण्डेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक
शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत रत्नराज्यलक्ष्मी
क्याम्पस नेपाली विभाग स्नातकोत्तर तह
दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका
लागि तयार पारिएको

शोधपत्र

शोधार्थी
कुमारी कमला गैरे
नेपाली शिक्षण समिति
रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस
स्नातकोत्तर द्वितीय वर्ष
२०६८

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पसको नेपाली शिक्षण समितिका छात्रा कुमारी कमला गैरेले स्नातकोत्तर तह नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि रामदेव पाण्डेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । निकै मिहिनेतका साथ लेख्नुभएको यस शोधपत्रबाट म सन्तुष्ट छु । तसर्थ यो शोधपत्र मूल्याङ्कनका निम्ति रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पसको नेपाली शिक्षण समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

२०६८ / /

यज्ञेश्वर निरौला

उप-प्राध्यापक

रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस

प्रदर्शनी मार्ग, काठमाडौँ

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत 'रामदेव पाण्डेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र मैले त्रि.वि. मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पारेकी हुँ । प्रस्तुत शोधपत्र मैले मेरा शोत्र निर्देशक तथा श्रद्धेय गुरु यज्ञेश्वर निरौलाको कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । उहाँले आफ्नो अति व्यस्त समयमा पनि यस शोधपत्रको तयारीका क्रममा प्रारम्भदेखि यसले पूर्णता प्राप्त नगरुन्जेलसम्म आफ्नो अमूल्य समय दिई स्नेहपूर्वक गर्नुभएको सल्लाह सुझाव एवम् निर्देशनको लागि म सधैं आभार एवम् कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यसरी नै आफ्नो जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वलाई शोध अध्ययनका लागि अनुमति दिनुका साथै आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराउनुहुने शोध नायक आदरणीय श्री रामदेव पाण्डेज्यू प्रति पनि म आभार प्रकट गर्दछु । त्यस्तै शोधप्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने सुअवसर प्रदान गर्नुहुने नेपाली विभागका विभागीय प्रमुख श्रद्धेय सह प्रा. श्री तुलसीमान श्रेष्ठज्यू प्रति पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । त्यस्तै प्रस्तुत शोधकार्यलाई सावधानीपूर्वक कम्प्युटर टङ्कण गर्ने उमा तिमिसिनाज्यू प्रति आभार प्रकट गर्दछु । त्यस्तै शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा निरन्तर हौसला दिने श्रीमान् द्रोणप्रसाद पौडेल प्रति सदा ऋण छु । त्यस्तै शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा मलाई अमूल्य समय प्रदान गरी सहयोग गर्ने भाइहरू गोपालप्रसाद गैरे र नारायणप्रसाद गैरे लाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । अन्त्यमा यो शोधपत्र सम्पन्न गर्ने क्रममा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दै कलम बन्द गर्दछु ।

कुमारी कमला गैरे

स्नातकोत्तर द्वितीय वर्ष

रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस

प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौँ

विषय-सूची

	पेज नं.
पहिलो अध्याय : शोधपत्रको परिचय	१-४
१.१. परिचय	१
१.२. शोध प्रयोजन	१
१.३. समस्याकथन	१
१.४. शोधपत्रको उद्देश्य	२
१.५. पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.६. शोधको औचित्य	३
१.७. अध्ययनको सीमाङ्कन	४
१.८. शोध विधि	४
(क) सामग्री सङ्कलन विधि	४
(ख) सामग्री विश्लेषण विधि	४
१.९. शोधपत्रको रूपरेखा	४
दोस्रो अध्याय : रामदेव पाण्डेको जीवनी	५-१२
२.१. जन्म र जन्मस्थान	५
२.२. बाल्यकाल	५
२.३. पारिवारिक स्थिति	६
२.४. शिक्षादीक्षा	७
२.५. विवाह र सन्तान	८
२.५.१. विवाह	८
२.५.२. सन्तान	९
२.६. आर्थिक अवस्था	९
२.७. व्यक्तिगत रुचि र स्वभाव	९
२.८. साहित्यिक प्रेरणा र प्रभाव	११

२.९. प्रकाशित कृतिहरू	१२
तेस्रो अध्याय: रामदेव पाण्डेको व्यक्तित्व	१३-१७
३.१. निजी व्यक्तित्व (बाह्य व्यक्तित्व)	१३
३.२. आन्तरिक व्यक्तित्व	१३
३.२.१. साहित्यकार व्यक्तित्व	१३
३.२.२. बालसाहित्यकार व्यक्तित्व	१३
३.२.३. ज्ञानविज्ञान सम्बन्धी खोजमूलक व्यक्तित्व	१४
३.२.४. निबन्धकार व्यक्तित्व	१५
३.२.५. अनुवादक व्यक्तित्व	१५
३.२.६. सामाजिक व्यक्तित्व	१५
३.२.७. बहुभाषी व्यक्तित्व	१६
३.२.८. भ्रमण	१७
३.२.९. सेवा तथा संलग्नता	१७
चौथो अध्याय : रामदेव पाण्डेका कृतिको अध्ययन	१८-७०
४.१. बालसाहित्य सम्बन्धी लेखकको धारणा	१८
४.२. ल है मीतजू र (सचित्र बालकथा), लेखक धारणा	१८
(क) परिचय	१९
(ख) संरचना	१९
(ग) कथावस्तु/विषयवस्तु	१९
(घ) पात्र/चरित्र	२१
(ङ) भाषाशैली	२२
(च) उद्देश्य	२३
(छ) निष्कर्ष	२३
४.३. विश्वका अद्भुत बालबालिकाहरू (भाग १)	२४
(क) परिचय	२४
(ख) संरचना	२४

(ग) विषयवस्तु	२५
४.३.१. अद्भुत साहसको प्रतीक कमल नेपाली, ११ वर्ष, नेपाल	२६
४.३.२. बहादुर बालसिपाही मुकेशकुमार १३ वर्ष भारत	२८
४.३.३. अनौठो सहनशील शिशु माइकल रोनामो, साढे चार वर्ष, अमेरिका	२९
४.३.४. इशानको शान, इशान श्रेष्ठ, ५ वर्ष नेपाल	३०
४.३.५. मुस्लिम इतिहासकी साहसी केटी नुजुद मुहम्मद नासेर, आठ वर्ष, यमन	३१
४.३.६. सात डाँकु एकलै भगाउने प्रिन्स कुमार, १६ वर्ष भारत	३३
४.३.७. टाइफाइडले गले पनि डाँकुलाई पछार्ने हेन्ना बक्सी, १२ वर्ष, भारत	३४
४.३.८. प्रभाको प्रतिभा, प्रभा भेटवाल, १४ वर्ष, नेपाल	३५
४.३.९. ज्यान भन्दा साथी प्यारो : लालनिलिआना, १४ वर्ष, भारत	३६
४.३.१०. फुच्चे लेखक, एलेक ग्रेभेन, ९ वर्ष, अमेरिका	३७
४.३.११. तबरेजको साहस, तबरेज आलम, १२ वर्ष, नेपाल-भारत	३८
४.३.१२. धैर्य र विवेककी खानी क्याटी लाउज बेनन, १२ वर्ष बेलायत	४०
४.३.१३. सिङ्गो समाजविरुद्ध एकली केटीको जीत, असु कुँवर, १४ वर्ष भारत	४१
४.३.१४. एकलै आमालाई बचाउने सानो डाक्टर, जेमि बेकस्टर, ८ वर्ष बेलायत	४२
४.३.१५. चितुवा बलियो कि सजना	४३
४.३.१६ निष्कर्ष	४४
४.४. विश्वप्रसिद्ध अनौठा अन्धविश्वास र प्रथाहरू	४५
४.४.१. परिचय	४५
४.४.२. बलिप्रथा	४७
(क) नरबलि प्रथा	४७
(ख) केही धार्मिक बलिहरू	४७
४.४.३. जन्मसम्बन्धी अन्धविश्वासहरू	४८
(क) जुम्ल्याहा जन्मसम्बन्धी	४८
(ख) नाति जन्मे भाले र नातिनी जन्मे पोथी	४८
(ग) भूत भगाउने प्रथा	४८

(घ) शिशु जन्म र अस्पृश्यता	४९
४.४.४. नामकरणसम्बन्धी अन्धविश्वास र प्रथाहरू	४९
क) पूर्वजको नामका आधारमा नाम	४९
ख) पशुपक्षी जनाउने नाम	४९
४.४.५. विवाहसम्बन्धी अन्धविश्वास र प्रथाहरू	४९
(क) कमिलाले टोकाएर बेहुला परीक्षण	५०
(ख) हजुरआमासँग नातिको विवाह	५०
(ग) सहोदर दाजु बहिनीका सन्तानबीच विवाह	५०
(घ) बहुपति प्रथा	५०
४.४.६. विवाहका पोसाकहरू	५०
(क) शरीरमा जति धेरै कपडा त्यति धेरै बधुदक्षिणा	५१
(ख) बाकसभिन्न बेहुली	५१
४.४.७. पारपाचुकेका अनौठा प्रथाहरू	५१
(क) पाँच रुपैयाँमा ढ्याङ्गो पिटेर सम्बन्ध विच्छेद	५१
(ख) तीनदाना सुपारीले पारपाचुके	५२
४.४.८. अभिवादनका अनौठा प्रथाहरू	५२
(क) दुबैजना लम्पसार परेर अभिवादन	५२
(ख) जिब्रो देखाएर कान समाएर अभिवादन	५२
(ग) एक अर्काको नाक जुधाएर अभिवादन	५२
४.४.९. महिला बलात्कारका प्रथाहरू	५२
(क) फाँसी दिनुभन्दा पहिले मान्छे वा भालुद्वारा बलात्कार	५३
(ख) एकरातका लागि श्रीमती साट्ने अनौठा प्रथा	५३
४.४.१०. वर्षा डाक्ने अनौठा अन्धविश्वास र प्रथाहरू	५३
(क) भ्यागुताको विहे गराएर पानी डाक्ने	५३
४.४.११. नयाँ वर्षको स्वागतका प्रथाहरू	५४
(क) कार्ड र इमेलबाट शुभकामना	५४

४.४.१२. अन्तिम संस्कारका अनौठा प्रथाहरू	५४
(क) पतिको लासको टाउको काटेर घाँटीमा	५४
(ख) पतिको मृत्युपछि दुईवर्ष मौन ब्रत	५५
(ग) शवलाई उभ्याएर छोड्ने प्रथा	५५
(घ) शिशुको शव अर्को शिशु हुकिँदासम्म	५५
४.४.१३. अन्य विविध अन्धविश्वास र प्रथाहरू	५५
(क) छुवाछुतको अन्धविश्वास	५६
४.४.१४. विभिन्न धर्म र चाडपर्वका प्रथाहरू	५६
४.४.१५. अनौठा अन्धविश्वासका कारण घटेका अनौठा घटनाहरू	५६
(क) धारो छोएको निहुँमा कुटपिट	५७
(ख) नौ दिनकी सुत्केरीलाई भुण्डाएर हत्या	५७
४.४.१६. निष्कर्ष	५७
४.५. विश्वप्रसिद्ध ३३३ अद्भुत आश्चर्यहरू	५८
४.५.१. परिचय	५८
४.५.२ विवरण	५९
(क) चार हात खुट्टा भएकी बालिका	५९
(ख) मान्छेको मासु काँचै खाने त्रुरतम शासक	५९
(ग) दुई शिरवाल शिशु	६०
(घ) पुत्रभन्दा राष्ट्रियता प्यारो	६०
(ङ) सबभन्दा वजनदार मस्तिष्क	६०
(च) हिउँमाथि टेक्दामात्र कविता आउने कवि	६०
(छ) ८७ सर्पसँग ४५ मिनेटसम्म बाथटवमा	६०
(ज) मानिस हो कि रूख	६०
(झ) आजसम्मको सबैभन्दा ठूलो सिक्का	६१
(ञ) पाँच वर्षकी आमा	६१
(ट) ज्यानै लिने करेन्ट हान्ने माछा	६१

(ठ) वर्षा गराउने (पानी पार्ने रुख) रुख	६१
४.५.३. निष्कर्ष	६१
४.६. ६६६ रोचक तथ्यहरू	६२
४.६.१. परिचय	६२
४.६.२. रोचक जीवनगत	६२
४.६.३. रोचक विविध	६३
४.६.४. रोचक भाषा/साहित्य/पुस्तक	६४
४.६.५. रोचक खेल	६४
४.६.६. रोचक ब्रह्माण्ड	६४
४.६.७. रोचक मानव शरीर	६५
४.६.८ रोचक निर्माण	६५
४.६.९. रोचक विज्ञान आविष्कार	६५
४.६.१०. रोचक प्रकृति/भूगोल	६५
४.६.११. रोचक प्रथा/धर्म/संस्कृति	६६
४.६.१२. रोचक विशिष्ट व्यक्तित्व/मानवव्यवहार	६६
४.६.१३. रोचक वनस्पति	६६
४.६.१४. रोचक मानचित्र	६७
४.६.१५. निष्कर्ष	६७
४.७ विश्वका अदभुत संयोगहरू	६८
४.७.१ परिचय	६८
४.७.२ विवरण	६८
(क) आफ्नै आविष्कारको अभावमा मृत्यु	६८
(ख) जसले खन्यो खाडल	६९
(ग) जुम्ल्याहा दाजु बहिनी नै पति पत्नी	६९
(घ) गौतम बुद्धको संयोग	६९
(ङ) ३० वर्षमा तीस	६९

(च) रविन्द्रनाथको १३	६९
(छ) संख्या १३ र विश्व चर्चित केही व्यक्तित्वहरू	७०
४.७.३ निष्कर्ष	७०
४.८ तिमीहरूको नाश (दार्शनिक निबन्ध सङ्ग्रह)	७०
पाचौँ अध्याय : उपसंहार	७३-८१
परिशिष्ट	८२-८३
सन्दर्भ सूची	८४-८५